דעם גרויסן סוד דערגייען מיר נאָך עפּעס: — אַז איך — מיך און דו — דיך און ער — זיך, קען אויך נישט דערגרונטעווען. ליבהאָבנדיק אַלע, האָבן מיר זיך אַליין נישט פיינט, און באַציענדיק זיך מיט ליב־שאַפט און פּיעטעט צו דעם הייליקן צלם, וואָס איז אין אונדז גופא, באַדויערן מיר נאָר יענע יחידים, וואָס מיינען, אַז זיי קענען אונדז פיינט האָבן. די יצירה איז מעכטיק, דערשיטערנדיק אין איר אומ־באַגרייפלעכקייט. און אַז מיר דערבליקן זי, גיבן מיר אַזאַ העפטיקן צאַפּל, אַז מיר פאַלן אַרויס פון אונדזער אומרואיקייט און נישטיקייט און מיר געפינען זיך ליגן אויף אַ נייער ערד, אויף אַן ערד, וואו אַלץ איז גאַנץ און גלויבנדיק און נאַאיוו. מיר זענען איבערראַשט פון דער נייקייט. און אין אַ מאָמענט פון איבערראַשונג איז מען קיינמאָל נישט אין כעס, קיינמאָל נישט גיפטיק. מיר געפינען זיך אַרומגערינגלט מיט פלוצלינגדיקייטן. און יעדע פלוצלינגדיקייט איז אַ וואונדער. און יעדער וואונדער מאַכט העכער, מאַכט מענטשישער, מער מענטשיש, ווייל מער געהיימניספול. מיר זענען דאָך אויך אַ קנופּ צווישן אַלע שיקזאַל־פאַרוויקלטקייטן. אויף וועמען זאָל אונדז פאַרדריסן? ווע־מען זאָלן מיר באַשולדיקן? אויב אַלץ זענען מיר אַליין, אויב אַלע ביגן זיך צו אונדז און בעטן זיך ביי אונדז רחמים נישט ווייניקער ווי מיר ביי זיי? מיר זענען נישט בייז. פאַרקערט. מיר זענען שוין נישט איינזאַם. אויף אונדזער וועג הערן מיר טריט. דאָרט וואו אַלע, זענען מיר אויך. מיר זענען דאַנקבאַר, ווייל מיר זענען די מאָס פון אַלע זאַכן.

דער קאָרעק פון אַן אויסגערייכערטן פּאַפּיראָס איז נישט גרעסער פון אונדז, און אַ זונאונטערגאַנג איז נישט קלענער פון אונדז. און נעכטן האָט איר געהאַט פּאַסירונגען. אַ פּאָסלאַניעץ האָט איך געבראַכט אַ וויזיטוואָוקע. אַ באַקאַנטע פרוי שרייבט איך:

גוטער שלעכטער, גוטער שלעכטער!
איך מוז זיך מיט דיר אומבאַדינגט זען.
אויף אַ שעה, אויף אַ האַלבער, אויף פינף מינוט.
איך וויס נישט.

נאָר מיין וועלט (אונטערגעשטראָכן) שטייט אויף אַ מאַרמאָרנעם טישל
אין צוקערניע ביים עק פון ** גאַס.
דיינע מער ווי מיינע. (אונטערשריפט)

דאָס איז געשען אַ זייגער צוועלף. און דריי אַ זייגער האָט זיך דער הימל פאַרצויגן מיט אַ דראָענדיקער הויט, און די ערד האָט זיך פאַרצויגן מיט אַ שלאָקס רעגן. און אין האָריזאָנט האָט אַזאַ קלונג געטאָן און פאַר אייער הויז האָט אַזאַ שטיק פייער אַ שפּרונג געטאָן, ווי גאָט וואָלט אייך געוואָלט אַריינהילכן אין אויער אַ פלאַמיקע געשיכטע.

צוויי געשעענישן אין איין טאָג. פאַר ביידע האָט איר די טיר און די פענצטער פאַרמאַכט. נאָר מאַכט נישט אויס. ביידע וועלן בלייבן אויפגעשריבן אי ביי אייך אין זכרון, אי אויפגעקריצט דאָרט ערגעץ אין אַ וואָלקן. און אי דער זכרון אונדזערער, אי דער וואָלקן, ביידע וועלן שוין היינט ביי דער נאַכט נישט שלאָפן. ליידנדיקע און געלייטערטע וועלן זיי זיך קלאָגן פאַר דעם בוחן־כליות, וועלן זיי ציטערן פאַר דעם באַשאַפער פון אַלע פאַרצווייפלונגען, פון אַלע עלנטן, פון אַלע האָפענונגען, פון אַלע גליקזעליקייטן, פון אַלע אַנטטוישונגען און פון אַלע אַנגסטן. און וואָס ער וועט ענטפערן, וועט זיין אַ סך רעטזלהאַפטער פון דעם רעטעניש, אויף וועלכן מיר פרעגן. עס וועט אונדז גרינגער נישט זיין, מיר וועלן געהאָלפענער נישט ווערן, אָבער מיר וועלן שענער זיין, מיר וועלן גרעסער ווערן. גענוג גרויס, אויף נישט צו זוכן קיין דערלייכטערונגען. מיר וועלן גענוג רייך זיין און וועלן פאַרשפּאָרן זיך אַרומשלעפּן מיט אַ זאַק אויף די פּלייצעס און ווי נעכטיקע געקאָכטע קאַרטאָפליעס, ווי דאַרע שטיקלעך ברויט אָנפּאַקן די טאָרבע בעטלעריש מיט פקחותן, כיטרעקייטן, הינטערפיסלעך און אַלערליי ערמהלעך. נישט דערמיט וועלן מיר אונדזער הונגער זעטיקן. נישט דערמיט וועלן מיר אויפדעקן און אַנטפּלעקן אַלץ, וואָס איז נוגע אונדזער וועזן.

און צו וואָס זאָלן מיר זיך דען אַנטפּלעקן? צו וואָס זאָלן מיר זיך דען עפענען? ווענען מיר דען אַנדערש ווי די נאַכט, וואָס איז אויף זיבן שלעסער פאַרשלאָסן? האָט איר אַמאָל אויפגעריגלט די טיר פון אַ מענטשישער טרער? איר האָט אַמאָל צעשניטן אַ שמייכל אויף צווייען און געזען, ווי ער זעט אויס פון אינעווייניק? און דער זייגער, וואָס ליגט ביי אונדז אויפן טיש און ווייזט די שעהען, צי איז ער לע־בעדיקער אָדער טויטער פון אונדזערע שעהען? און ער שלאָגט און שלאָגט אַזוי הילכיק, צי איז ער נאַרישער אָדער קליגער פון אונדזער בלוט? מיר ווילן זיין געגוג אומגליקלעך, כדי זיך צו פרייען מיט דעם שפּאַצירגאַנג דורך דער וועלט ווי אַ סוד צווישן סודות.

און טאָמער האָט מען מיר דערציילט, אַז פּערזאָן א. אָדער פּער־זאָן ב., וועלכן איך האָב געהאַלטן פאַר אַ גוטן פריינט, איז מיר אין דער אמתן אַ שונא, האָב איך עס אויפגענומען מיט דער אייגענער תמימותדיקער דערשיטערונג און ווייטיקער וואונדערלעכקייט, ווי בשעת דאָס פאַרצעלייען טעצעלע איז מיר אַרויסגעפאַלן פון האַנט און אויף דער פּאָדלאָגע זיך צעבראָכן.

מיר וואונדערן זיך. אָבער דאָס ליגט שוין אין דעם וועזן פון וואונדער, אַז זיי דערדריקן נישט, נאָר הייבן אויף, וועקן, רייסן אויף די אויגן, מאַכן שטאָלץ דורך זייער בלויזן געשען. ווען מיר טרעטן אַרויס פון די ענגע ד׳ אמות, וואו אונדזער קערפּער איז אויפגעשטעלט ווי אַ סלופּ ביי אַ גרענעץ, און מיר שפּרייזן אַריבער אויף דער אַנדערער זייט, וואו עס הייבט זיך אָן דאָס קעניגרייך פון קאָסמאָס, אָטעמען מיר אָפּ פרישער, פולער. אַזאַ מרחב עפנט זיך אויף. מיר קענען שווער זאָגן, וועלכעס איז ברייטער, דער האָריזאָנט אָדער אונדזער ווילן, און נישט עפּעס דריקט אויף אונדז, נאָר מיר זעגען די לופט, וואָס ליגט אויף אַלע זאַכן. נישטאָ קיין קעגנשטאַנד, וואָס זאָל אונדז קענען אויסמיידן, זיך פון אונדז אָפּרוקן. אָבער אויך מיר קענען פון קיין זאַך נישט אַנטלויפן, כאָטש מיר רינגלען זיי אַרום. און יעדע זילבע, יעדע שטים באַקומט אַן אויסדרוק נאָר דורך דעם, וואָס זיי באַוועגן אונדז, גיבן אונדז אַ טרייסל. אָבער אַלע אויסרופן, אַלע

געשרייען, אַלע וועקונגען, אַלע קולות ריידן נישט בלויז וועגן זיך, נאָר אויך וועגן אונדז האָבן זיי עפּעס צו דערציילן.

דער קנאַל פון אַ דונער. דער ראַץ פון אַ מויז. דער ליאַרם פון פויערים אויפן יאַריד. דער שפּריץ־געהילך פון אַ פאָנטאַן. דער פויגל ביי אונדזער פענצטער. די האַמער־שלעג פון שמש באַגינען אין שול. דער קלאַפּ פון אַ בוך, וואָס איז אַראָפּגעפאַלן פון אַלמער. די צאַנקע־רייען פון אונדזערע אַלטע שכנטעס צוליב אַ וויק־שעפל. די גאַס אין „פּאַיאַצי". דער ייד מיטן זאַק אויף די פּלייצעס: „האַנדל, האַנדל!" דאָס פּליוסקען פון וואַסער, ווען אַ פּרוי וואַשט איר העלפאַנטביין־טורם־שלאַנקן האַלדז. — אָט די אַלע קלאַנגען פאַראייניקן זיך, גיסן זיך צונויף אין איין רוף, אין איין מעכטיקן שאַלן, אין איין קול השופר, וואָס איז מכריז און פּראָקלאַמירט: געקומען איז דער חג־היובל. אויפגעוואַכט זאָל זיין, ווער ס'איז אין הינערפּלעט. ווער ס'האָט פאַרקויפט זיך, מוז אויסגעקויפט ווערן. דער מענטש דאַרף אַרויסגיין פריי פון זיין וועדימדיקייט, פון זיין עלנט, פון זיין עקל, פון זיין צע־פּרוכנעטקייט, פון זיין מיסטיקייט און פון זיין חזיר־אויף־מיסטיקייט. היינט ווערט דער קנעכט אויס קנעכט. אַלץ געהערט צו יעדן איינעם און יעדער איינער געהערט צו מיר, צו מיר דעם דערלייזער, צו מיר דעם באַפרייער, צו מיר — גאָט.

אַז מיר זענען אַריין אינמיטן רוים פון דער נאַטור, הערן מיר יעדעס עכאָ אַנדערש, זעען מיר איטלעך געשטאַלט אַנדערש.

אַ בוים. אַ קאַץ. אַ פור אויף דער גאַס. אַ רעגנבויגן. די שילדן איבער די געוועלבן, וועלכע ריידן מיט פאַרביקע פראַזן, ווי זיי וואָלטן געוועזן העבריך היינע. דער יונגערמאַן, וועלכן איך טרעף שוין צוויי וואָכן זיצנדיק איינער אַליין אויף דער זעלביקער באַנק אין זאַקסישן גאָרטן, און זיינע אויגן זענען אַזוי פאַרליבט אין עפּעס אַ חידה, גלייך זיי וואָלטן געווען דער אבן עזרא. אַ שיפל וואָס רוקט זיך אויפן טייך אַזוי געמיטלעך, אַזוי בנעימותדיק און באַקוועם, און וויגט זיך און וואַקלט זיך און צווייפלט, צי ס'איז כדאי צו קומען נאָך צוריק אויף דער יבשה צי שוין נישט. אַ מחנה זומערדיקע שפּאַצירגייער, וואָס

מאַכן ווייס אונטן. אַ טשאַטשע טויבן, וואָס מאַכן שוואַרץ אויבן. אַ פרוי, וואָס שטייט אין פרעמדן קאָרידאָר און וואַרט לאַנג אויפן דאָקטער, ווייל אין דער היים ליגט דער מאַן מיט צופיל זויערשטאָף אין מאָגן. די שיקסע מיטן קוישל בלומען אויפן טעאַטער־פּלאַץ, וואָס וואַרט לאַנג, ביז אַ פּאָרל זאָל זיך דערנענטערן און דער „ער" זאָל פרעגן די „זי": אַ נאַרציז אָדער אַ ליליע? די ווענט ביי אייך אין צימער, וואָס ווייסן אַזוי פיל און שווייגן. אייער קינד, וואָס האָט מורא פאַר אייך און וואָס איר האָט מורא פאַר אים. — אַט די אַלע פּנימער, נישט בחינם ווינקען זיי אַריין אין די אָפענע געמיטער פון די טעג און אין די צוגעמאַכטע הערצער פון די נעכט. ניין, נישט אומזיסט ווינקען זיי אַריין. זייער בליק איז אַ פייערדיקער רמז. סימנים זענען זיי. צייכנס פון אַ גרויסן, פון דעם גרעסטן פּלאַן. דאָ וועט עפּעס ווערן אויסגעבויט. אַלץ וואָס שטייט אויף דער ערד, וועט זיין אַ לייטער, וואָס זיין שפּיץ איז אין הימל.

אָבער ווער זאָל דעם לייטער אויסבויען? ווער זאָל אונדז פאַר־אַצילותן? ווער זאָל אונדז לערנען אַזוי אַרום הערן קלאַנגען און אַזוי אַרום זען בילדער? ווער, אויב נישט דער דיכטער?

אונדזערע אויף קליינגעלט אויסגעביטענע דאגות, אונדזערע טאָג־טעגלעכע נויטן ווערן דורך אים אָנגעכאַפּט פאַרן קאָפּ און אַריינגע־שליידערט אין מרחק. ער ווייזט אונדז אָן אַ צאָל העלקייטן און פאַר־טונקלטקייטן, אויפגעלייזטקייטן און פאַרווירקלעכטקייטן. אויסער אונדז, אַרום אונדז. ער דערציילט אונדז, ווער איך און דו זענען נישט, ווען מיר זענען בלויז איך און דו, און ווער מען קען זיין, דאָס הייסט: ווי מיר ביידע קענען ווערן פאַרביק און אומענדלעך, ווען ביי אונדז אין בלוט וועט זיך כסדר וויקן די איבערצייגונג, אַז קיין אַנדער רשות איז נישט פאַראַן אַ חוץ דעם אומענדלעכן פאַרביקן רשות־הרבים.

אַ דאַנק אמתע דיכטער־ווערק ווערן מיר געוואָר, אַז מיר און נאָך טויזנטער „מירס" זענען דער דינסטער זוים פון אַ פעדערל ביי אַ פליגל פון דעם געהיימניספולן פויגל: וועלטאַל. און דערפאַרנדיק

דאָס, ווילן מיר אײַנזאַם נישט זײַן, ווילן מיר פּאַריתומט נישט זײַן, ווילן מיר צו אונדזער שטאַם, רײַסן מיר זיך צום אורשפּרונג.

און דאָ קומען מיר אַרויף אַגב אויף דעם וועג וועגן אַ ציל אין דער דיכטונג. דאָס האָט נישט צו טאָן מיט דעם וויכּוח מכּח עטיק און עסטעטיק אין דער ליטעראַטור. לגמרי נישט. עס האַנדלט זיך אין שטרענגע קאָנסעקווענטע קונסט־ווערטן. עס האַנדלט זיך אין דעם, מיר זאָלן אײַנזאַפּן קלאַנגען אין זייער גאַנצער און אינערלעכער רייַנקייט. אויפנעמען בילדער אין זייער פולער און דורכדרינגלעכער קלאָרקייט. אָבער דענסטמאָל איז אוממעגלעך, אַז מיר אַליין זאָלן נישט ווערן קלאָ־רער און רײַנער און אמתער און גאַנצער. און אָט האָבן מיר אַ תּכלית דווקא דענסטמאָל, ווען די דיכטונג איז עסטעטיק פון דער ערשטער מדרגה, אַ ציל גאָר אָן דעם ווילן פון די מחברים, אַ ציל, מעג אפילו זײַן, קעגן דער אינטענץ פון די דיכטער.

אַוועקגייענדיק פון אַ ממשותדיקן קונסט־ווערק טראָגן מיר שטענ־דיק אַוועק אַ נאָגעניש נאָך באַהעפטונג מיט יענער אור־קראַפט, וועלכע נאָר זי אַליין איז ביכולת אונדזער אויפברוך צוזיפּצוקייטלען מיט מיליאָנען ברוך־שטיקער פון אַנדערע, פרעמדע שיקזאַלן. אָבער אויך יענע אַנדערע רײַסן זיך, וויסנדיק אָדער נישט וויסנדיק דערפון, צו געפינען אַ דערגאַנצונג דורך דער זעלביקער אור־קראַפט.

די הייליקע שריפט איז געשריבן פון דער נאַטור אַליין. זי איז פול מיט גאָט און דערפאַר איז דאָרטן דאָ אַזאַ בענקשאַפט צום מענטש. וועלטלעכע דיכטונג איז געשריבן פון מענטשן, וואָס ווילן זיך דער־נענטערן צו דער נאַטור, און דעריבער איז דאָרט פאַראַן אַזאַ בענקען צו גאָט.

און דעריבער נאָכן קונסט־געניסן — קונסט אין פרימיטיוון און גלײַכצײַטיק גרויזאַמען זינען פון וואָרט — זענען מיר איבערפולט מיט אַ ווילן צו דערגרייכן דעם סאַמע סוף פון די אָפּגרונטן, די טיף פון דער לעצטער גערעכטיקייט. אויב דער שלאָף איז אַ זעכציקסט חלק פון טויט, איז דער חלום אַ זעכציקסט חלק פון לעבן. און אויב

רעאַליטעט איז אַ זעכציקסט חלק פון טיױול, איז די דיכטונג אַ זעכ־ציקססט חלק פון קדושה.

ווי אַזוי אָבער געלינגט עס דעם קינסטלער? ווי אַזוי ווירקט ער אויף אונדז, מיר זאָלן ווערן אַזוי אַלמאַכט־באַגעריק, אַזוי הייליק פאַר־טראַכט?

און דאָ מוזן מיר ווידער נעמען אין באַטראַכט דעם דערמאָנטן אונטערשיד. די מיטלען, מיט וועלכע וועלטלעכע שעפער אָפּערירן, זענען להיפוכדיקע פון די אופנים, מיט וועלכע עס באַנוצן זיך די כתבי־הקודש. די לעצטע קומען פון דאָס אַלגעמיינע צו דעם טייל. תמיד איז די רייד פון גאַנצקייטן. „לויבט גאָט פון די הימלען, לויבט אים אין די הויכענישן, לויבט אים אַלע מלאכים, לויבט אים אַלע חילותן". „זיין כבוד זאָל אָנפילן די גאַנצע ערד". „וועק זיך אויף, צפון, און קום, דרום" „פון וואַן די זון גייט אויף, ביז וואו זי גייט אונטער, זאָל געלויבט זיין דער נאָמען פון...". דאָ איז שוין גאָר נישטאָ קיין פלאַץ פאַר דער באַגרענעצטקייט פון אונדזער מהות. די שטערבלעכקייט רוקט זיך אָפּ אין אַ ווינקל, ווערט איינגעקאָרטשעט. ווי מען וויל איינעם אויסלערנען שווימען און מען גיט אים ראַפּטעם אַ וואָרף אַריין אין וואַסער אַריין, געפינען מיר זיך פלוצלינג אינמיטן ים, און באין ברירה מוזן מיר שליסן אַ כריתות ברית מיט די בלאָעסטע ווייטקייטן און שרייענדיקסטע תהומות. אַלע קליינקייטן פאַלן אין פאַרגעסנקייט. וואונדן היילן זיך, אָבער נישט אַזוי דורך געטרייסטקייט ווי גיכער דורך פּחדימקייט. „לויבט גאָט, איר פון דער ערד, איר פיש און איר אַלע אָפּגרונטן, פייער און האָגל, שניי און רויך און שטורעמווינט". דאָ איז סטיכישע איבער־גבורה, די נאַטור אין איר פאַנאַנדערגעהוי־ליעטער צעבושעווטקייט. ווער ווייס? אפשר איז די דיכטונג ביי אַלע פעלקער אַ פּרואוו צוצוגיין צום מענטשן גלעטנדיקער, היימישער. מיט אַ וואָרט, וואָס איז מער באַקאַנט און ווייניקער דראַענ־דיק. ווי די מעשה זאָל נישט זיין, זי רעדט צום מענטשן אויף זיין לשון, אויף פאַנאַנדערגערוקטן, צעטיילטן, פראַגמענטאַרישן לשון.

זי כאַפּט אָן אַן איינצל־וועזן, גייט אים נאָך אַ גרויסן מהלך. אויף גלייכע שאָסייען און גרויליקע וועגן. פירט אים דורך פאַרנאַכטן און דורך באַגינענס. קוקט נאָך אַלע זיינע ראַנגלענישן און גלייכ־געוויכטן. אַמאָל זיין צער, ווען ער האָט שאָדן, און אַמאָל זיין וויטיק, ווען ער קען נישט פאַרלירן. אויך דעם אָפּשיין, דעם אויסלייז, באַזיל־בערטער ציטאָפּשניט, וואָס שטעלט זיך אויף זיין געמיט אַמאָל ווי אַ געלעכטער אויף אַ צעשניטענער באַק און אַמאָל ווי אַ טויב אויף אַ זומערדיקן דאַך. דורך אַלץ וואָס איז מינדערווערטיק, דורך אַלץ וואָס איז חשובדיק — באַגלייט די דיכטונג דעם באַזונדערן וועזן. און פּלוצלינג קוקן מיר זיך אַרום: אָט דער יחיד איז פון א ג י י ע ר א ו י ף א ו ו ע ג געוואָרן אַ ו ו י י ז ע ר פ ו ן א ו ו ע ג. ער איז אַ טאָפּל צווישן טראַכטן. אַ סימן, אַ משל, אַ סימבאָל פון דער כוללדיקער נאַטור, פון וועלכער ער איז נאָר אַן אויסצוג. און דערבליקנדיק אים, טראַכטן מיר: אַ זאַנג, אַן אויפגעשפּראָצטער, דורך טוי און ליכטיקייט אויפגעהאָדעוועטער אויסגעוואַקסענער זאַנג, אָבער נישט מער. און מיר דערמאָנען זיך אָן דעם גאַנצן פעלד און אין לאַנגע קייטן פון געבענטשטע פּרוכטבאַרע פעלדער. דער קינסטלער, לערנענדיק אונדז זען, שטעלט פאַר אונדז איינציקע מוסטערן, זענען מיר אים דאַנקבאַר פאַר די אָנווייזונגען. אָבער מיר בלייבן נישט שטיין ביי דעם, וואָס ער ווייזט אונדז. אַלץ און אַלע־מען זענען מיר שוין איצט תופס מיט אַנדערע אויגן.

אַז אַ מוטער לערנט דאָס קינד גיין, באַנוצט זי בלויז די אָנ־דערהאַלבן אַרשיניקע פאַדלאָגע. אָבער עס וואָלט געווען זייער טרויע־ריק, ווען דאָס קינד זאָל קיינמאָל נישט קענען גיין מער ווי אויף דעם קליינעם שטח פון דעם דאַזיקן צימער. די מוטער דאַרף דאָס געדענקען, אָבער זיינע פיס האָבן שוין פאַר זיך אַ פרייע, אויפגעעפנטע, אָנ־סופיקע ערד. איטלעך שעפעריש ווערק איז נאָר אַן אָנרעגונג, אַז מיר זאָלן אַלע קערפּערס און אַלע באַגעגענישן האַלטן פאַר קונסט־ווערק.

איך ווייס נישט, ווי מיר וואָלטן פריער געקוקט אויף וואַרשע. נאָר